

DISSERTATIO VIII.

D E

VITIIS CARITATI CONTRARIIS.

DUO vitiorum genera caritati opponuntur: quia ipsa duplex obiectum spectat, Deum nimirum, & proximum. Quare vitiorum alia adversantur caritati, quatenus Deum aspiciat; alia quatenus in proximum ferretur. Hæc omnia ad decem reducit D. Thomas 2. 2. q. xxxiv. & seq. Primum est odium Dei, & proximi, quod dilectioni adversatur. Secundum aecia, quæ pugnat cum gaudio quod de bono divino percipitur. Tertium est iracundia, quæ gaudio de proximo bono opponitur. Quartum est discordia, quæ cum caritatis affectu pugnat. Quintum contentio; sextum schisma; septimum bellum; octavum rixa; nonum seditio, quæ exteriorem pacem opere perturbat; decimum scandalum, quod caritatis beneficium impedit. Ita communiter cum Angelico Theologi omnes.

CAPUT I.

Quid sit odium Dei, & proximi.

Odium Dei duplex, alterum quod in omni mortali peccato includitur, eo quod omnis graviter peccat a Deo deficiat, & ad creaturam se convertit. Odium istud peculiariter malitiam ab ea distinctam quæ in peccatis residet, non continet. Alterum peculiariter, & expressum, seu formale, quod specialiter, & gravissimamque malitiam præfert, divinæque dilectioni directe opponitur. Describitur autem solet, quod sit *aversio a Deo, quæ voluntas illum detestatur, prout peccata prohibet, penamque infligit*. Voluntatis quippe id detestatur quod sibi repugnat; & quia Deus absolute inspectus, vel ut est bonorum causa, voluntati non opponitur, nequit hæc ratione illum odio habere; quia vero, ut prohibet vitia, penamque infligit, grave voluntati infestus apprehenditur, ideo sub hæc consideratione odio haberi potest. Hoc odium formale iterum duplex: alterum abominatiois, inimicitie alterum: illud recta Dei naturam aggreditur, illam destrucere cupiens, si possit; hoc malum illi optat.

Il. Odium Dei omnium scelerum gravissimum est, cum opponatur præstantissimæ virtuti caritatis secundum illum primarium actum, videlicet dilectionis divinæ. Est proinde fidei genere mortale, neque materia parvitate fieri veniale potest: quia quodcumque malum quod Deo optare possumus, gravissimum est. Imperfecta dumtaxat deliberatio diminuire crimen valet. Igitur immane flagitium est optare ne Deus sit, ut aliqua perfectione careat, aut de illius offensa gaudere. Ita communiter Theologi.

III. Odium proximi est *expressa malevolentia, quæ illi malum optamus*. Peccatum est genere suo mortale. *Quisquis omnis qui odit fratrem suum, homicida est*. I. Ioan. cap. III. Fieri veniale potest materia parvitate, aut imperfecta deliberatione; ut si levissimum malum proximum exoptes, aut si non deliberato animo malum quodcumque illi cupias. Lætitia de malis proximi nostri est odium adversus illum proficitur.

IV. Quæst. I. *Odia in proximis distinguuntur ne specie ex malorum diversitate?* Resp. Negant Caietanus, Bannez, Ledesma, Bonacina, Prado, Tapia, Salmanticenses *tract. XXI. cap. VIII. punct. 1. num. 4.* Idque evincunt, quod furta, detractiones, aut concumelia eiusdem sunt speciei, non alia ratione, nisi quia conveniunt in lædendo proximum. Ergo, cum omnia mala que proximo exoptantur, conveniant in eadem ratione formali malevolentie, sub eadem specie continentur.

V. Contraria sententia probabilior est, mihi que vera. Quoniam actus interiores speciei diversitatem ab obiectis specie diversis accipiunt. Fortune bona, vite interitus, mors æterna sunt obiecta specie diversa. Actus ergo interiores odiorum quibus scelesti homines proximo exoptant mortem vel temporaneam, vel æternam, aut divitiarum. aut famæ iacturam, specie differre inter se planum est. Hæc omnia conveniunt in ratione formali malevolentie, reponunt Salmanticenses. Quod, si de ratione quadam generica sermo sit, conceditur; secus, si ratio specificæ spectetur. Alioquin dicendum foret, desideria adulterandi, fornicandi, idque genus similia, eiusdem esse speciei. Item homicidia,

alia, furta, detractiones, istorumque omnium desideria eiusdem erant speciei, quod in ratione damni conveniant. Hæc omnia, inveniunt, obiecta inspicunt specie diversa. Quod contra accidit in odio nude accepto. Hoc enim intra animum sistit, & consummatur; neque foras erumpit, consilia, aut auxilia præbendo ad operis executionem; sed est simplex, atque inefficax desiderium, quod alteri optatis specie distinctis. Hæc Salmanticensium doctrina, mea quidem sententia, falsa est. Hinc contra sequitur omnes actus inter nos alicuius generis, puta libidinis, eiusdem esse speciei; cum ad opus non prodeunt. Sic desiderationes de adulterio, de fornicatione, de sodomia, de mollitie erant eiusdem speciei, eo quod sint peccata interioris consummata. Quid ad specificam distinctionem confert quod odium sitat in deliberata voluntate, exoptandi mortem proximo, & quod consilium adhibeat in eundem finem? Nam & hoc consilium etiam inefficax erit effectu non secuto. Est hæc ratio omnes actus interni, qui opere non perficiuntur, unam constituent speciem.

VI. Quæst. II. *Licitum ne est desiderare interdum alteri malum ob finem boni spiritualis, aut ob bonum commune?* Resp. Paucis quaestionem hæc expediemus, eo quod plura alibi dicta sunt. Licitum est gaudere de alicuius infirmitate, aliave temporali ærumna, ut ad meliorem frugem redigatur, & peccata desinat: quia ordo caritatis præfert spirituale bonum temporali. Licitum est optare Turcarum excidium ob bonum Ecclesie, & malefactori debitam poenam a iudice infligendam, eo sine ut iniuria, offensæ, & alia mala de medio auferantur, reorum vindicta, & punitione. Scite hæc de re loquitur Angelicus in III. dist. xxx. art. 1. ad 4. *Quid caritas ordinem habet, & plus debet diligere quisque se quam alium, & propinquos quam extraneos, & amicos quam inimicos, & bonum commune multiorum quam bonum privatum unius; potest aliquis salvo caritate optare malum temporale alicui, & gaudere, si contingat, non ingratum est malum illius, sed ingratum est impedimentum malorum alicuius; quem plus tenetur diligere, vel communitatis, aut Ecclesie. Similiter de malo temporali eius, secundum quod per malum peccata impediuntur frequenter malum culpa eius etc.* Summa tamen vigilantia in his desideris, quantumvis inefficacibus, opus est, ne sub specie boni communis, aut spiritualis

utilitatis proximo optare, latet vindictæ privatæ cupiditas. Pre oculis habende sunt tres hæc de re propositiones ab Innocentio XI. damnatæ, quæ sunt sequentes.

13. *Si debita cum moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicuius tristiari, vel de illius morte naturali gaudere: illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

14. *Licitum est absolute desiderio cupere mortem patris, mea quidem sententia, falsa est. Hinc contra sequitur omnes actus inter nos alicuius generis, puta libidinis, eiusdem esse speciei; cum ad opus non prodeunt. Sic desiderationes de adulterio, de fornicatione, de sodomia, de mollitie erant eiusdem speciei, eo quod sint peccata interioris consummata. Quid ad specificam distinctionem confert quod odium sitat in deliberata voluntate, exoptandi mortem proximo, & quod consilium adhibeat in eundem finem? Nam & hoc consilium etiam inefficax erit effectu non secuto. Est hæc ratio omnes actus interni, qui opere non perficiuntur, unam constituent speciem.*

15. *Licitum est filio gaudere de parricidio a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hereditate consequens.*

Hinc collige, nunquam licere ob commodum, & utilitatem propriam privatam, malum aliquod proximo optare.

VII. Quæst. III. *Est ne peccatum mortali proximo maledicere?* Resp. Qui animo deliberato grave malum proximo impetratur, dubio procul grave crimen perpetratur, ut cum quis in hæc verba erumpit: *Diabolo te rapiat: mors tibi exeat* &c. Qui familia famulatur, iræ impetum in executionem adhibet; id est, peccatis peccata accumulatur. Quod interdum iræ prevenire rationem valet, omnes fatentur: sed quæ certum est; quod iræ assenti animo deliberato peccatum sit. Tunc vero animo deliberato contentientes homines præsumunt, & sunt; cum non illicite iram cohibent, sed repetitis actibus in eadem persilunt, & in imprecationes frequenter labuntur. Neque a gravi crimine semper excusantur, quod non animo dispositi sint, ut malum quod impetrantur, eveniat; ut dicere parentes solent, dum filii maledicunt; sed quod, ut iræ obsequantur, talia verba proferunt. Peccant liquidem eo ipso quod deliberate iræ consentiant. Dolent utique, deservescere iræ, se talia dixisse; & hallucinantur, le ne peccasse, propterea quod passione expleta, peccati sentiant stimulos, & ignominiam. Duo spectanda sunt, ut maledictionis gravitas præstendatur. Damni magnitudo quod proximo, vel sibi quisque impetratur; & animi deliberata assensio. Audiendus est D. Thomas 2. 2. quæst. lxxv. art. 3. *Maledictio de qua nunc loquimur, est per quam pronuntiat malum contra aliquem, vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio, movere ad malum alterius, secundum se repugnat caritati, quæ diligimus proximum, volentes bonum ipsius: & ita secundum suum*

genus

genus est peccatum mortale; & tanto gravius, quanto personam cui malisimus, magis amat. & necesse tenetur. Unde dicitur Lev. xx. Qui maledixerit patri suo, & maledixerit matri, morte moriatur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale, vel propter levitatem mali quod quis alteri maledicendo impræcatur; vel etiam propter defectum eius, qui profert maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex iurisdictione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu personarum. Videndum ergo, qua animi deliberatione, quod scandalum, qua contumelia, quod mali genus proximo operetur. Hæc omnia spectanda sunt, ut maledictorum iniquitas expendatur. Plurimum delinquere homines, potissimum artifices, rusticique solent, in maledictis contentos, quod in ipsas creaturas irrationales. De hoc maledictionis genere hæc scribit Angelicus 2. 2. quest. lxxvi. art. 2. *Maledicere autem rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturae Dei, est peccatum blasphemie; maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum, & vanum, & per consequens illicitum.*

CAPUT II.

De avidia, invidia, discordia, contentione, & schismate.

Quest. I. Quid sit avidia. Resp. Est tristitia deliberata de bono spirituali quod ad nos attinet. Dicitur de libertate, ut delineatur a tedio illo quo affici solent vel pii homines aut ob naturaliter corporis habitudinem, aut ob demonis tentationem, Deique permissionem: cui si resistant, ferent cum tentatione proventum. Additur, quod ad nos attinet, quia cum tristatur de bonis divinis, prout Dei sunt, puta de illius maiestate, sanctificatione, & immensitate, odio Dei potius, quam avidia peccatur. Si vero quempiam tædet divinarum bonorum, quatenus nobis communia sunt, ut si quis tristitia afficiatur, quod sit filius Dei, illius gloria capax, sanctorumque concivis; si propria avidia delinquit. Si quis vero tristatur de ceteris virtutibus, puta de ieiunio, castitate, & paupertate, idque genus alius; non peccat avidia prope accepta, sed generatim lumbra, quæ ad illius peccati speciem revocatur cuius esset omnino illius boni, seu virtutis quæ sibi displicet. Hæc moralis est, aut venialis ex diversitate materię quæ tristitiam parit. Avidia specialis suo genere

peccatum letale est, si ex deliberato animo dimanet, proutque cum precepto caritatis, de quo D. Paulus ad Philippenses iv. scribit: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete.* Paucis verbis rem totam expedit D. Thomas 2. 2. quest. xxxv. art. 2. *Tristitia quæ quis tristatur de bono spirituali quod est in actibus singularium virtutum, non pertinet ad aliquod vitium speciale, sed ad omnia vitia. Sed tristari de bono divino, de quo caritas gaudet, pertinet ad speciale vitium, quod avidia vocatur.*

II. Avidia est vitium capitale, prout definit D. Thomas loc. cit. art. 4. quia lex parit filias, quæ sunt desperatio, quia quis diffidit de æterna beatitudine, ut sibi impossibili: malitia, quæ Dei bona contemnat: vanitas, seu indignatio in eos qui nos ad spiritualia, & divina bona hortantur, & inducere latagunt: pusillanimitas, quia quis animum despondit, resurgitque ea exequi quæ ad salutem ducunt: torpor, qui languor quidam est adversus præceptorum observationem: mentis evagatio ad illicita, quæ nimium se se dissuadet. Hæc omnia explicat Angelicus loc. cit. ad 2.

III. Quest. II. Quid sit invidia? Resp. Definiri solet, quod sit tristitia de bono aliquo apprehenso ac si esset malum proprium, & proprie glorie, ac excellentie infestum. Tristitia dicitur, quia licet circa bonum versetur, illud tamen ut malum ipsius invidentis apprehendit, quod inde suam decretere excellentiam censeat. Additur de bono alieno, quia tristitia de proprio bono ut malo estimatum, non invidia, sed avidia nuncupatur. Denique subditur, quatenus infestum est proprie glorie, quia tristitia ob aliam rationem concepta non invidia, sed vel odium, vel indignatio, aut quædam aliud vocatur.

IV. Invidia tuapte natura peccatum est mortale; veniale efficit potest vel indeliberatione contentus, vel materie parvitate. Est simul peccatum capitale, ut docet Angelicus 2. 2. quest. xxxvi. art. 4. Quoniam est illa alia prohibentur vitia, nimirum odium, furfuratio, detrahitio, exaltatio in proximi calumniabus, & officio in rebus prosperis.

V. Duplex invidia species. Altera est quæ tristatur de bonis humanis proximis, nimirum de divitiis, dignitatibus, honoribus; quæque invidia humana nuncupatur. Altera est quæ tristatur de bonis præter alterius, vocaturque invidia fraternel gratie. Hæc, inquit Angelicus 2. 2. quest. xxxvi. art. 4. ad 2. ponitur peccatum in Spiritum sanctum: quia

per hæc invidentiam bono quodammodo invidet Spiritus sancto, qui in suis operibus glorificatur. Si plura cupis, lege ipsum D. Thomam.

VI. Quest. III. Quid sit discordia? Resp. Est voluntatum dissensio a bono divino, & proximi, in quo convenire debent. Opponitur concordia, quæ corda, & voluntates simul unit. Est tunc genere peccatum mortale. Quare Deus Prov. vi. detellatur eum qui seminat inter fratres discordias. Legatur D. Thomas 2. 2. q. xxxii. artic. 1.

VII. Quest. IV. Quid contentio? Resp. Est verborum altercatio ad impugnantiam veritatem: seu, ut eam definit ex Ambrosio D. Thomas 2. 2. quest. xxxviii. art. 1. contentio est impugnantia veritatis cum confidentia clamoris. Subdit vero opportune: *Si autem contentio dicatur impugnantia falsitatis cum debito modo acrimonia; sic contentio est laudabilis.* Quæ acrimonia nunquam in personas, sed in errores tota semper sit, eo dumtaxat fine, ut furdæ aures vellicentur paulullum, & a lapore excitentur: ac potissimum ut error magis magis contemnatur. Summa tamen parsimonia, & prudentia opus est in huius remediis usu, ne limites fatis angustos transsilamus. Si quandoque expediens vitium fuerit quoddam acrimoniae pipere uti, in tribendis potius quam in dicendis sententiis, illius sit usus. Siquidem, cum homines mutuis dispurant verbis, si immoderato vocum clamore perirent, seque salibus invicem perirent, facile in noxiam, criminolamque contentionem deliceret disputatio. Verba ergo mitissima sint, eorumque prolatio temperata. In scripto autem vellicandæ interdum aures sunt. Eiusmodi sileo salibus asperso usi sunt Patres sancti, etiam benigniores, ut Augustinus, & Bernardus. Tædet quippe lectorem frigida lectio; acut vero euidem palatum scriptum tale conditum.

VIII. Quest. V. Quid sit schisma? Resp. Est ab unitate Ecclesie deliberata separatio, Separatur autem quis ab Ecclesia, dum aut eius membris communicare renuit, aut debitum summo Pontifici obedientiam prestare recusat. Non omnis inobediens est schismaticus; sicuti contra omnis schismaticus est inobediens. Schismaticus præter inobedientiam, contumaciam addit rebellionem, quæ ab Ecclesie communionem recedit. Omnis hæreticus est schismaticus; non tamen omnis schismaticus est eo ipso hæreticus. Consilium enim absolute schisma potest absque hæresi. Schisma purum caritatis, & obedientie oppositum esset,

si quis crederet unam sanctam catholicam Ecclesiam sub vitibus capite Romano Pontifice constitutam, omnesque articulos ab eadem propósitos; superba tamen, & rebellis voluntate nolet Pape subesse, cuiusque obedire mandatis. Si vero primum, aut potestatem Summi Pontificis etiam neget, hæreticus simul esset. Schismaticorum loco habent Bellarminus, Valentia, alique non pauci eos etiam qui dumtaxat a proprio Episcopo Pape subiecto, siveque discretis membris desiliunt, tamen si subiectionem Pape iactent: quia tum indirecte a Papa quoque recedent. Ne multa: quamquam schisma, & hæresis duo sint crimina distincta, & absolute sciungi queant, vix tamen, ac ne vix quidem verum schisma reipia sine aliqua hæresi reperitur, ut animadvertit D. Thomas 2. 2. quest. lxxxix. art. 1. ad 3. Ceterum nullum schisma est quod non sibi aliquam hæresim confingit, ut recte ab Ecclesia receptisse videatur. Gravissimum scelus est schisma genere suo; cum ledat præstantissimum bonum, videlicet Ecclesie unitatem. Legatur D. Thomas tota laudata quæstione.

CAPUT III.

De bello, & de illis qui illud indicere iure valent. A quibus peragendum, quibus conditionibus, & quo tempore.

Quest. I. Quid sit bellum, & quæplex? Resp. Est conflictus multorum contra multos extraneos, vi, & armis, Principum iussu peractus. Dicitur conflictus multorum contra multos, ut distinguatur a duello, quod est certamen periculorum unius contra alterum ex conducto initium, loco, & tempore designato; & a rixa, quæ est pugna paucorum contra paucos. Additur contra multos extraneos, ut distingatur a seditione, quæ fit inter homines euidem civitatis, aut regni, invito Principe. Bellum aliud est defensivum, quo illata iniuria repellitur; aliud offensivum, quo unius Princeps multitudinem armata hostem aggreditur iuris vindicandi, aut compensationis obtinenda gratia.

II. Quest. II. Utrum licitum sit bellum tam defensivum, quam offensivum? Resp. Adfirmat omnes Catholici contra Manichæos, & Lutherum, qui bellum adversus Turcas damnavit. Hoc ex divina constat Scriptura. Nam Abraham bellum gessit, & benedictionibus repletus legitur; & Deus ipse Iraelitis bellum inire adversus Cha-

nanas, & Amalecitas, Madianitas, aliasque gentes iussit.

III. Quæst. III. *Quæ sint conditiones ad belli iustitiam necessariae?* Resp. Tres assignantur a D. Thoma 2.2. quæst. xl. artic. 1. *Tria requiruntur. Primo quidem auctoritas Principis, cuius mandato bellum est gerendum... Secundo requiritur causa iusta, ut scilicet illi qui impugnantur, propter aliquam culpam impugnationem mereantur... Tertio requiritur ut intentio bellantium sit recta, quæ scilicet intenditur vel ut bonum promoveatur, vel ut malum vitetur.* His tribus conditionibus omnia ea continentur quæ ad belli iustitiam desiderari queunt. Vi ultimæ conditionis interdicta in bello est severitas, crudelitas, fraus, religionis irreverentia, & alia id genus vitia.

IV. Quæst. IV. *Qui sint Principes qui bellum iudicare iure valent?* Resp. Sermo est de bello offensivo. Nam defensivum cuique licet cum moderamine inculpate tutelæ pro defensione vite, & bonorum, servatis conditionibus alibi explicatis. Bellum autem offensivum soli Principes, suprema, pollescentes auctoritate, iudicare possunt. Bellum enim est actus supremæ iustitiæ vindicatrici. Ergo ad solos Principes supremos attinet. Nulli ergo Principes, vel Republicæ suprema potestate carentes, alterique superiori Principi subiectæ indiciere bellum valent maxime offensivum, & supremæ potestate inconstituta. Excipiuntur tamen aliqui eventus, videlicet si difficilis sit ad Principem accessus, sique in mora periculum, aut si Princeps esset evidenter negligens in bello indiciendo, necessitate premente, gravitate damno Republicæ, seu Principatu imminente. Ita communitur Theologi.

V. Quæst. V. *Quæ sit iusta bellandi causa?* Resp. Multiplex. Defensio propria, aut innocentis iniuriæ iniuste acceptæ vindictio: iusta bonorum, quæ ab alio iniuste possidentur, recuperatio. Hæc causæ certæ sunt omnium consensu. Adiciæ alie ferunt, non ab omnibus approbatæ, nimirum feceritis iniuriatio in re magni momenti: civitatis occupatio: subditorum rebellio: auxilia hosti præstita in damnum grave Principis, & nonnullæ alie, quæ expandere nostrâ non interest in præsens.

VI. Quæst. VI. *Utrum Principes habeant opinionem probabilem quod sibi aliquod regnum vel civitas debeatur, possit alteri Principi regnum illud possidenti bellum indiciere?* Resp. Acriter in hæc rem disputant Probabilistæ. Adfirmantem sententiam defendunt Diana, Filiucius, Ekebar, Azovius, Iohannes Sanchez,

Thomas Sanchez, Roccafull, Franciscus Lugo, & alii Probabilistæ, nisi illo principio penes eos satis celebri, quod qui probabiliter agit, prudenter agit. Quod si verum esset, vera quoque foret præfata sententia. Alii Probabilistæ recentiores, qui post damnatas a summis Pontificibus sententias in probabilistis materia scripserunt, oppositam opinionem propugnant: quia nullus iudex potest sententiam capitis ferre, nisi præcedant rationes duce meridiana clariore, ut Iurisperiti omnes docent. At bellum est prolatio sententiæ capitis in hostem quem Princeps aggreditur. Ergo, ut sit iustum, haud sufficit sola probabilitas. Accedit quod in materia iustitiæ melior est conditio possidentis. Probabilistæ prioris opinionis magis sibi constât, & vi suorum principiorum efficacius argumentantur. Probabilistarum quippe principium aut ubique, aut nullibi evincit quod intendit.

VII. Nos breviter respondemus, solam probabilitatem haud satis esse ad bellum inferendum Principi possidenti. Possessio quippe sola probabilitate asseri non potest: quæ adequat, immo prævalere cuilibet probabilitati. Certitudine operæ est ut quis alterum de sua deturbare possessione valeat. Hæc est ratio cui illud axioma innotuit: *Ad hoc est conditio possidentis.* Utiq; & ipsa possessio non apparere potest. Tunc pro dubii quantitate restimare debet partem rei possessæ alteri Principi. Missis pluribus rationibus, unam obiter indicabo que nequeant Principes sola probabilitate nisi bellum movere. Vix enim, ac hæc vix quidem, Principes a seque armis valet civitatem, vel regnum, quod sibi deberi probabiliter putant, quin innocentem sanguis fundatur, vastationes, strages & sæpius religionis aut æverio, aut damna maxima, virginum conspurationes, & aliaque gravissima mala inferantur. Quæ omnia plurimum prævalent iuri quo se potiri bellator in civitatem, aut provinciam ab altero possessam iudicat. Quis ergo dixerit tantam malorum stragem licitam esse, ut Principes civitatem probabiliter tantum, minime vero certo iure sibi debitam, indignificatur? Tenentur itaque Principes probabilia iura doctorum hominum sententiis dirimere. Barbarorum est in feritate, armorumque potentia iura consilium. Ius in armis tunc est, cum gravis necessitas præget redimendi quæ certis rationibus Principibus debentur. Hanc veritatem vel ipsi Pagani agnovere, sæpe scribente Livio: *Fia*

arma

arma quæ necessaria. Plura funderem, si profectum sperarem. Cuique enim dubia iura, certa videntur. Vix est qui opinionem prolatam minus probabilem, quam vel incertam, reparet. Huc spectare videtur quod scribit Chrysolomus: *Timeo an aliquis ex restoribus salus fiat.* Quod maxime de consiliariis Principibus bella suadentibus verum habet. Illorum quippe suasionibus Reges bella indicunt. Iudices porro, & consiliarii, quorum est declarare Regum iura in civitates, & regna, sunt cuiusque regni sapientes. Quod autem causæ sit cur Principes christiani sæpe nolunt dubia civitatum, regnorumque iura, non Rabularum, non Sophistarum, non Politicorum, sed sapientium iudicio dirimere; soli Deo patet. Non latet Principes, in consiliarios politicos sæpe adversariorum auro, argentis corruptos, bella aut suadere, aut dissuadere prope illorum propriæ rationes fuggerunt: nec propterea expense sunt. Dum hæc scribo, trecentissimo bello ardet Italia nostra, ardet Europa tota, immensa hominum, & auroorum multitudo effusa. Si quaras, cur aggressores bellum exarint; quid tibi sint responduri, ignoro. Nec quæ ipse sentio, scribere expedit. Illud mihi compertum, difficile occurrere bellum, potissimum aggressivum, undique iustum. Verum silentio potius quam sermone hæc definiat valent. Hoc nobis meditandum, seclera nostra in causa esse, cur tot calamitatibus universa permatur Europa.

VIII. Quæst. VII. *Quæ notitia de belli iustitia necessaria militibus est, ut parere Regi precipienti bellum valeant?* Resp. Duomilitum genera distinguenda sunt: alterum subditorum Regis bellantis; alterum alienigenarum. Militis alienigenæ antequam militiæ externi Regis nomen dent, belli iustitiam perspectam habere debent. Ibi enim, cum liberi sint, nullo obediendi præcepto exulari valent: neque executores sententiæ Regis dicendi sunt; sed potius ipsi sententiam ferunt, bellumque indicunt, cum partes Regis bellatoris sponte suscipiunt, ac iura favere Regis, sub cuius vexillo arma stringunt, declarant. Rei igitur evadunt omnium malorum quæ bellum consequuntur, nisi de iustitia belli certi sint. Quam sententiam docet Caietanus 2.2. quæst. clix. art. 2. ad 2. Sanchez, Ledesma, Molina, Salmanticenses tract. xxi. cap. viii. punct. 3. n. 20. Militis autem subditi Regis bellum inferentis ut sint immunes a culpa, satis est, si bellum ipsi probabile appareat. Probabile vero illis est quoties non

constat de iniustitia. Præsumere quippe isti debent, proprium Regem non nisi iusta bella gerere. Executores hi sunt sententiæ a Regibus. Illorum ergo minime interest in examen sententiam revocare: alioquin universa imperandi, regendique fundamenta subvertentur. Hæc est communior, probabiliorque sententia.

IX. Quæst. VIII. *Utrum Rex catholicus in bello iusto contra alios catholicos vocare in auxilium possit gentes?* Resp. Gravissimam questionem discutendam aggredior: non quod ipsa inapte natura involuta sit, sed quod Pseudopoliticorum, & Casularum quorundam argutus, & cavillis oblecta, induitiam, inducitur postulat, ut illius veritas salva consistat. Plures Pseudopolitici, & Casulæ absolute asserunt. Alii cautius loquuntur. Licetiam Catholicorum cum infidelibus confederationem aboluit, & per se aiunt; illicitam vero per accidens, quatenus inde religioni catholice mala plurima imminant. Pro hæc opinione laudantur D. Antonius, Sylvester, Suarez, Calpenis, Prado, Tapia Palau Bonacina, & alique. Ad D. Antonium, & Sylvestrum quod attinet, constat tantum aliorum opiniones recensere in hæc materia. Antonius III. Part. tit. xv. §. 11 & Sylvester verb. Bellum 1. quæst. viii. obiter tantum hæc questionem tractant. Missis igitur aliorum placitis, vera sententia proponenda, & probanda est.

X. Confederatio cum infidelibus adversus Catholicos illicita est, & nunquam flagitiosa. Principes, Regesque omnes, illorumque consultores gravissime peccant, omniumque malorum religioni obvencuntium fontes evadunt, quoties infidelium armis arma iungunt in catholicos Principes. Que sententia ut pleno claroque in lumine collocetur, discutenda primo est vana illa distinctio quæ confederatio hæc per se spectatur, & per accidens. Quamvis distinctio huic locus interdum fit, dum rerum nature ad metaphysicas leges expenditur; in morum tamen questionibus reolvendis inutilis passim est, scicque plena. Que enim communitur, circumstantis spectatis, in praxi occurrunt, per se in morum genere locum teneat. Nostra siquidem interest morum questionibus omnibus circumstantis serps displicere. Et licet circumstantiæ ad rei speciem comparatæ loco accidentium habeantur, relatæ tamen ad operationem exercendam, eandem per se afficiunt, peccataque speciem eius constituent. Quibus postest; evidenter sententia probatur. Hæc confederatio

11

ingentium malorum adversus religionem causa est. Nemo nefici, ethnicos potissimum impotentis furore abripi in Catholicorum dogmata, & odio plerumque vatiano ardere. Nulla autem opportunior occasio exultandae irae, vindictaque exercendae, confederatione isthaec. Nemo enim Principum infidelium, foedera cum catholico Principe init, nisi amplificandi imperii pomeria, propriae saepe dilatandae spe allectus. An ne arma caperet, araria exhaureret, fidditorum sanguinem effundendum exponeret, Principes hostes in se conitaret, nisi maiora commoda, & meliorem fortunam se assecuturum consideret? Quid vero ethnicis sive ad triumphum splendidus, sive ad Principatus confinia extendenda gloriosus, quam Catholicorum terras invadere, civitates depopulari profanare templa, altaria diruere, dilacerare imagines, virgines sanctimoniales conspurcare, augustinum Encharistiae sacramentum concutare, omnia denique catholice religionis factoria mysteria irridere, & irridenda tradere? Horum omnium veritatem tellantur probatissime historice, tellantur regna integra, & nationes quae ex foedere cum infidelibus omnia recentita mala experte sunt. Nec est quod reponas fatili distinctione, haec *per accidens*, minime *per se* evenire. Nam satis est haec reipia contingere ut flagitiosum foedus efficiant. Quin si infidelitatis natura spectetur, non *per accidens*, sed *per se* praestata omnia proficisci quique deprehendit. Infidelitatis namque ingenium est, & natura, quod ut cancer serpat, quod radices altius figat, quod virus hunc evomat in eam religionem quam detestatur. Velle eam de medio sublatam, ne proprie oblationis monumentum extraret. Infideles in foedus a catholicis Principibus vocantur, istorum extenuatas vires, & impbecillitatem dignoscunt, optimamque se nactus occasione, inito foedere, depredimidi Catholicos, suamque festam amplificandi, non inaniter existimant.

XI. Quis porro dixerit, licere Principibus catholicis foedus tale sancire, unde tanta malorum illuvies in veram Dei religionem irrumperet? Omnium rationum prima, & potissima, qua bellum iustum evadit, haec est quod Principes bellum indicentes Dei honorem, & gloriam promoveant, aut saltem sincero animo promovere contendant: in hanc quippe finem collata est illis armorum potestas. Non enim est potestas nisi a Deo: Rom. XIII. Hinc sanctissimus Leo Magnus ad Leonem Augustum scribens epist. lxxv. inquit: *Debes*

incunctanter advertere, regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen, sed maxime ad religionis praesidium esse collatam. Nullus autem non videt fieri haud posse ut haec foedera in Dei gloriam, eiusque Religionis amplificationem Principes dirigant, cum hinc intentionis facta, eventulique repugnent. Ne referat Principum, Politicorum vana excusatio, qua dicunt, se haec quae recentissimum mala, nullo modo velle. Quoniam licet expresse ea nolint, volunt tamen reipia, cum flagitiosum foedus ineunt, unde praestata mala proficuntur.

XII. Obicitur contrariae sententiae patroni. Abraham foedus init cum Abner, & Escol gentilibus, ut habetur Gen. xiv. Item Iudas Machabaeus cum Romanis, ut patet ex Lib. I. Machab. cap. VIII. & tandem innumerum Principes catholici similes pepigerunt confederationes.

XIII. Resp. Confederationes narratae in Scripturis fuerunt adversus infideles, secus contra fideles. Huiusmodi enim foedera conceptis verbis in Scripturis veterum. Propheta Hanani severe increpavit Asam Regem Iuda, quod contra Regem Israel in subsidium vocaverit Benadab Assyriae Principem: ubi quod flagitium grave quoque futurum supplicium ei revelavit. In tempore illo venit Hanani Propheta ad Asa Regem Iuda, & dixit ei: *Quia habuisti fiduciam in Rege Syriae, & non in Domino Deo tuo, idcirco evasit Syriae Regis exercitus de manu tua. . . Stulte igitur egisti, & propter hoc ex praesenti tempore adversus te bella consurgent.* Paralip. II. cap. xvi. vers. 7. & 9. Item Exodi xxxiv. vers. 12. *Cave ne unquam cum habitatoribus terre illius iungas amicitias, quae sint tibi in vitium.* D. quoque Paulus II. ad Corin. vi. vers. 14. haec pacta, & associaciones vitat: *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas lucis ad tenebras? Quae autem consortio Christi ad Boliath? Aut quis pars fidelis cum infideli?* Clariore sunt eiusmodi textus quam ut valeant Politicorum, & Castillarum vanis distinctivculis eludi. Exempla quorundam catholicorum Principum qui eiusmodi foedera cum infidelibus adversus principes catholicos inierunt, nihil sententiae nostrae offiunt, sed tantum doloris, & scandali materiam exhibent. Haec est communis Theologorum sententia, cui subscribitur Salmanticensis tract. XXI. cap. VIII. punct. 3. §. 2. n. 35. citantque Loream, Villalobos, Molinam, Gordonium, Coninchum, Pradum, Dianam, Sela-

Solanum, aliosque. Diana Tom. XI. coord. tractata peculiari post. xv. fule hoc veritar argumentum. Recenter Politicorum, & Iuristarum opinionem faventem praefato faderi. Defendit ipse, *per se*, & ex natura sua hie ta esse eiusmodi foedera: quod idem praefert, ac si diceret: Haec foedera ad bellum gerendum in Lunae cornu, aut in campo idearum Platoniarum licita sunt. Si vero de caelo ad hominum exercitus devocentur, illicita evadunt. Quare vel ipse Diana secundo loco statuit eadem *resol. xiv. vix* unquam in praxi licere Principibus catholicis similia icere foedera cum Turcis, aliisque infidelibus. Quam resolutionem exemplis etiam firmat. Refert enim ex Schonborner Lib. IV. cap. xlv. lux Politicæ, Principem quemdam Christianum gravissimas poenas fuisse passum eo coalitum cum Turcarum Imperatore foedus adversus Catholicos. Vera ne, an fallia firi narratio haec, ad quam firmandam circiter quatuordecim Scriptores laudat idem Diana, aliorum relinqno iudicio. Nostrae sententiae subscribitur Cassianus a sancto Elia in sua *Arb. Opin. verb. Auxiliator §. 1. num. 5.* Henricus a sancto Ignatio Lib. IV. cap. XIII. alitque communiter. Argumentum, quod a contraria Principum praxi obicit posset, nullus est momenti. Quoniam operationum nostrarum regulae sunt, non abulius, hominumque placita, sed Dei leges, quae omnia nobis veniant que in Dei honorem, & gloriam referre nequimus. Illud mirandum quod dum Principes catholici infidelium subsidia, copiaeque auxiliares postulant, divinam quoque implorent opem; ac si Deus posset, velletque in lux religionis iacturam, templorum profanationem, rerum sacrarum irrisionem, confederationis infidelibus cum Catholicis luppetias ferre. Hinc tamen colligas nolim, illicitum Principibus esse subsidium infidelibus ut ad iustum bellum. Nullus quippe tunc malorum timor. Subditi enim cum sint, ducibulque catholicis parent, nihil mali adversus religionem moliri valent. Quare qua ratione in bellum eos tolerant ditonibus, eadem illos ad iustitiam adhibere poterunt.

XIV. Illud nunc est reliquum ut tres in titulo propositas circumstantias in examen vocemus: nimirum a quibus peragendum sit bellum, quae in bello servanda, & quo tempore exercendum. Paucis omnia expediam.

XV. Quaest. IX. *Utrum Clericis, & Religiosis liceat in bello infesta propria manu pugnare?* Resp. Sententia negans communis est, & docetur in cap. Eos qui xx. quaest. xxx.

& cap. Quicumque ex Clericis XXXIII. qu. VIII. Ratio pervia est. Clerici, & Religiosi a mundi rebus segregati divino officio dicati sunt, ut pro fe, & populo vota offerant Deo, amirumque spiritualia negotia pertractent. Hinc vero potissimum eorum professionis fini nihil est adeo infestum & repugnans quam militia, & bellica pugna. Iure ergo & merito haec Clericis, & Religiosis ab Ecclesia prohibetur. Haec autem ratio favet Sacerdotibus, non tamen Clericis. Clerici enim non sunt in sacris constituti; ideoque ad illos canones laudati non sunt extendendi. Eo ipsi enim quod isti militiae nomen dent, statuerunt Clericatus; nec vi minorum ordinum Deo consecrati reputantur. Si tamen Ecclesiis addicti sint, aut beneficium possideant, quamquam non delinquant in canones, peccant tamen contra status honestatem, saltem venialiter. Monachi laici cum ratione dignitate Deo sint consecrati, licet Sacerdotii ignitudo careant, peccant bellando, & quidem graviter; quidquid in oppositum dicant Diana, Palaus, Villalobos, & alii. Sacri quippe canones eos omnes a bello arcent qui statum profitentur religiosum. Monachi autem, tamen laici, vi lux professionis faculo renuntiantur, ipsi quoque militiae dedere nomina. Haec opinio communis est.

XVI. Quaest. X. *Licet ne Religiosis necessitate urgente bellare?* Resp. Conclusio admissa communissima, & vera. Urgente quippe necessitate defendendi patriam, Ecclesiam, religionisque iura, naturali lege, & pietate in patriam, ac religionem altitringitur arma capere. Nec Ecclesiae canones dicunt quod licet praesertim naturalis. Hinc iure praesertim Episcopi valent ius Clericis, & Religiosis in bello adversus Turcas, infideles haereticosque, dum religionem, se, suos, bonumque Ecclesiae commune defendunt. Idque laudabiliter plures sanctissimos praesertim Episcopos historice narravit; nostrisque temporibus in Dalmatia in bello Venetorum contra Turcas sub Crucis vexillo strenuus Episcopus militum classis praesertim. Raro tamen occurrunt Religiosis haec iusta bellandi ratio. Manifesta quippe sit oportet, defendendae religionis, patriaeque necessitas. Absoluit enim Christi Religio pacem, tolerantiam, patientiam, mansuetudinem generant. Quare, antequam Religiosi arma capiant, sanctorum virorum consilio opus est.

XVII. Quaest. XI. *Licet nam est Christianis caprivis pro infidelibus pugnare adversus Christianos, timore mortis percussis?* Resp.

ur publica, & legitima auctoritate Principis lesi fiant. 2. ut iniuria, & mala illata manifesta sint. 3. ut Principes, lene civitates que mala intulerunt, debitam, postulataque compensationem dare detrectent. 4. ut non fiant in innocentes, sacraque personas, vel eorum bona. 5. ut non plus damni inferatur quam iusta requirit satisfactio.

XXV. Quæst. XVI. *Licet ne die festo bellare?* Resp. Respondet D. Thomas 2. 2. quæst. xl. art. 4. *Observatio festorum non impedit ea qua ordinantur ad hominis salutem etiam corporalem. Unde Dominus arguit Iudeos, dicens Ioan. vii. Mihi indignamini, quia totum hominem saluum feci in sabbarato? Et inde est, quod medici licite possunt medicari homines in die festo. Multo autem magis est conservanda salus Reipublicæ, per quam impediuntur occisiones plurimorum, & innumera mala temporalia, & spiritalia, quam salus corporalis unius hominis. Et ideo pro ratione Reipublicæ fidelium licitum est iusto bello exercere in diebus festis; si tamen hoc necessitas exoptat. Hoc enim est tenere Deum, si quis imminere tali necessitate vellet a bello abstinere. Sed necessitate cessante non est licitum bellare in diebus festis. Diana loc. cit. ref. 42. citat Suarez, Fagundez, Filiucium, Palaum, eorumque opinionem, negantem licitum bellum in die festo, necessitate sublata, ut probabilem admittit, quemadmodum ut probabilem recognoscit alteram opinionem Bannez, Valentæ, & aliorum, dicentium non esse culpam mortalem preliari in die festo extra necessitatem, audita Missa. Ceterum ille de more laxiore amplectens, nec veniale culpam perpetrari relolvit in prælio peracto festo die, sublata necessitate, si Missa audiat. Quæ dicta sint, ut Auctoris opinionem ubique libi constare luceat. Ad præmium vero quod attinet, res est nullius momenti: quoniam nunquam voluntarie prælium committitur, nisi opportuna occasione data: que si præteriri permittitur in auras avolat victoria. Quapropter prælium in præiis vicis audit nisi cogente necessitate.*

CAPUT IV.

De rixa, seditione, & duello.

I. **H**æc tria vitia magnam cum bello vicinitatem habent. Quare D. Thomas 2. 2. quæst. xli. art. 1. rixam definiens, eam appellat bellum privatum his verbis: *Rixa videtur esse privatum bellum, quod inter pri-*

vatas personas agitur, non ex aliqua publica auctoritate, sed magis ex inordinata voluntate: & ideo rixa semper importat peccatum. Quod peccatum ex genere suo letale est, ac veniale sit materie parvitate, respectu aggressoris. In eo vero qui se defendit, nullum erit, si fiat cum moderamine inculpate tutele. Rixa filia ire est, ut subdit Angelicus art. 2.

II. Seditio est tumultus ad pugnam unius partis Reipublicæ contra aliam: si sit contra Principem vocatur rebellio, que a pura seditione distinguitur: rebellio quippe labie:tionem, & obedientiam Principi debitam excutit omnem; seditio vero, servata Principi obedientia, contra ministros, servata Principi obedientia, contra ministros, & principatus partem arma stringit. Est natura sua peccatum mortale, cum unitati opponatur Reipublicæ. Vix tamen in præi seditione distinguitur: repta enim, qui adversus Reipublicam partem arma capit, Principis auctoritati se subdit. Causæ seditionis variet. Nimirum militum rigor, feverior tributorum exactio, visus penuria, in exercitiis impenditur defraudatio, & alimentorum caritas. Hæc omnia iustam vigilantiam præcavere Principes debent.

III. Duellum communiter definiatur solet, quod sit pugna singularis ab utraque parte ex conducto accepta, loco, & tempore designato cum periculo occisionis, aut gravi vulneris. Ex quo pugna singularis sit, a bello distinguitur, quod est pugna communis. Duellum, igitur singulare certamen est inter duos, appellaturque *monomachia*, vel inter quatuor, aut octo in æqualem numerum tributos, hinc, & inde preliantes. Dicitur *ex conducto*, id est mutuo inito pacto ad pugnam tali loco, & tempore ineundam. Non est duellum, si tempus tantum, aut contra locum, non assignato tempore pugne, indicatur. Quapropter pugnae iuxta ex ira orta, tamen iuxta pugnantibus se se percussant, vulneraque sibi infligant, non sunt duellum: v. g. si quis ob exortas inimicitias dicat inimico: *In platea te exspecto, ut pugnemus*, tempore non definito: aut contra: *Vespere tecum preliabor, ubicumque te obviam habuero*. E contrario si diceret: *Sume arma, hic in platea statim pugnemus*: duellum esset tempore præsentis, & loco designatis. Altera definitio pars est: *Cum periculo occisionis, aut gravi vulneris*. Quoniam, si certamen sit absque ullo periculo vulneris, aut occisionis, sed ad vires exercendas, aut pugnis le se rudentes, duellum non est: quia non est peractum armis, aut instrumentis sua natura aptis ad

ad occisionem. Non esse duellum quoque contendunt plures, si quis alterum provocans, aut provocationem acceptans, loco, & tempore ad pugnam designatis, non animo se ludenti, led honoris defendendi gratia, cum morali certitudine quod nullum inde damnum sit securatur, eo quod amici se se interponunt ad mutuum pacem conciliandam. Verum non video cur duellum hoc appellari non debeat; cum pugna ex conducto iudicata sit, loco, & tempore designata, ad honorem laudum referendum. Mentitur quippe voluntas sibi, si, cum ea omnia ponat que ad verum duellum requiruntur, postea se duellum posse interius comminiscatur. Duellum quod exterius apparet, Ecclesia vetat. Hoc duellum scandalum parit, lege naturali prohibetur. Animus interior ad rationem duelli minime pertinet; nec tollit scandalum quod inde sequitur. Sed adest, inquit, moralis certitudo quod nec mors, nec vulnera contingunt ob amicorum interpositionem. Finguntur tunc hæc. Cum hoc duellum a duobus peragendum sit, quis sibi de alterius voluntate spondere securitatem valet? Quis de propria securus esse potest? Quid facilius quam ut animus tranquillus, a certamine dum longe abest, ira postea exardescat, inita pugna? Quid siprehendat focum aut ineptum, aut viribus, & arte valde inferiorum? Honoris defendendi appetitus fervet, fatentibus adversariis. Nihil itaque facilius quam ut preliantium alter opportuna deprehensa occasione, concitata ira, aut ambitione extollendi propriam fortitudinem, sanguinem fundat adversarii. Innumera contingere causæ possunt ob quas tranquilla illa, que iactatur, intentio recuperandi seditio duello propriam famam, in iram, & verum duellum transeat; manibulque confertis alterutrius mors, aut vulneratio sequantur. Quare mihi probabilis nullo modo est opinio quam defendunt Filiucius, & Diana, probabilemque reputant Salmanticenses Tom. II. tract. x. cap. iv. punct. 3. num. 34.

IV. Quæst. I. *Utrum duellum sit licitum?* Resp. Duellum iure nature, divino, & canonico vetitum est: rationi quippe voluntarie exponere, aut alterius vite mortem intendere. Quod iure divino licet vetitum ob legem generalem que homicidia vetat, & iniuriarum vindictam, non est ambigendi locus. Ecclesia autem illud sæpius vetavit. Nam Paulus IV. Gregorius XI. Clemens VIII. & tandem Concilium Tridentinum

sess. xxv. cap. xix. de refor. gravissimis in transgressis penis constituit duellum vetarunt. Idem præstituerunt Principes in variis regnis.

V. Quæst. II. *Occurrere ne causæ possunt que duellum aliquando licitum efficiant?* Resp. Variæ sunt causæ propter quas feroces gentes duellum instituerunt. Una est virium ostentatio. Altera voluptas feralis spectatoribus præbenda, apud Romanos alioquin cultissimos familiaris. Duellum enimmodum, crudele esse, rationique repugnans, nemo non videt. Tertia causa est ad litem aliquam, cuius veritas occulta est, dirimendam. Duellum illud vanum est, & superfluum, Deumque tentans, & ut tale damnatum cap. *Monomachia* 11. quæst. v. Quartam causam Doctores quidam excogitarunt, nimirum vindicationem iniuriæ acceptæ, vel læmæ læque recuperationem. Quinta causa est nota ignavia, & pusillanimitatis, ad quam vitandam licitum esse duellum Cassius quidam, tamen christiani, Evangelicè prædicant, docuerunt. Quam intentionem his verbis conceptam damnavit Alexander VII. in prop. 2. que est sequens: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne invidiositas notam apud alios incurrat*. Has quinque causas communiter Theologi reiciunt tanquam ineptas ad duellum incidendum, suscipiendumque. Quæ sequuntur, negotium facessunt.

VI. Quæst. III. *Licitum ne duellum est ad evitandum periculum vite, honoris, aut fortunarum?* Resp. Non modo acceptare licite duellum ad evitandum declinanda mala, verum indicare etiam te illud posse, docent Salmanticenses tract. x. cap. iv. punct. 3. num. 30. Diana part. v. tract. xiii. refo. 27. Lessius Lib. II. cap. ix. dub. 8. num. 49. Castropalus tract. vi. disp. vi. punct. 7. num. 9. & alii. Addunt Salmanticenses neminem dubitare de istius duelli iustitia. Et pro hæc opinio citant etiam Sanchez; sed falso citari contendunt alii, penes quos fides fit.

VII. Verum contra lentio ego de istius duelli iniustitia ambigendum non esse, saltem ad evadendam honoris læturam quod attinet. Quomodo enim ambigendum, si proscripta eiusmodi doctrina videtur ab Innocentio XI. propol. 30. *Fas est viro honorato occideri invadentem qui nititur calumniam inferre, si alter hæc ignominia vitari nequit?* Ergo proscripta videtur quoque propositio Salmanticensis his verbis concepta loc. cit. *Si sit periculum vite, honoris, aut fortunarum,*

vum, nisi acceptes duellum, illud licite acceptas poteris. Adduntque cum P. Caltrapalao, non solum acceptari, sed & indicari, ob preta facta pericula potius duellum: quod evidenter fallum est. Exeundi tamen sunt perdocti Salmanticenses, de re theologica optime meriti, mihique variis titulis magnopere colendi, quod ante damnatam propositionem scripserint, & quod a Sanchez, Palao, Diana, Bonacina, aliique prius traditam doctrinam acceperint. Quare non animo quidquam doctis, probrum Theologis derogandi, sed solum instruendi lectores, data occasione, similia adnotare soleo. Quam professionem, quamquam alibi fecerim, repetendam tamen mihi tepius esse opportunum existimo.

VIII. Quod ad periculum vite attinet, distinguendum etiam est. Si provocatus ad duellum districto gladio impetitur ab adversario, licite hunc repellere valet. Ceterum si provocans tantum mortem minatur; qua ratione acceptari duellum iure valet? Quia mortem minatur hostis; & tu credis re illam non evasurum, inquit laudati Theologi. Solae ergo minae mortis laudandi causa iusta erunt conflictum tubendi mortalem tot legibus vetitum? Dicendum, in eiusmodi casu blandis verbis, precibus, evangelicisq; monitis placandam esse hostem. Si haec non sufficiant, ad defensionem paratus sit provocatus. Quod vero duellum acceptare debeat, non video qua ratione licite id valet: quia dum hostis in solis minis consistit, nec gladium evaginat, nec aliquo modo aggreditur, non potest dici mortem evitari non posse. Evitari enim semper potest cauta, vigilique defensione: ipsaque provocatio ad duellum, cautum vigilisque ad se defendendum consistit provocatum.

IX. Quod de domorum, agrorumque vastatione libandam citati Theologi, nisi duellum acceptetur, pariter locum non habere videntur. Licita utique est istorum defensio bonorum. At non apparet, cur duellum unica esse debeat ad defensionem via. Qua fortitudine provocatus posset in duello gladium fringere, eadem a bonorum devastatione repellat aggressorem. Non ei licet, antequam malum imminere concipiat, ob solas futuri damni minas subire certamen, vitamque in discrimen adducere. Dum homines mala minantur, eadem re nolle perpetrare indicant, aliique viis placari possunt. At non est quod dicitur in his immoremur.

X. Non minus falsa mihi est sequens propositio quam docent iidem Salmanticenses

loc. cit. num. 40. Si es iniuste accusatus, & condemnatus, & credis a iudice condemnandum; & vel ab accusatore, vel iudice offeritur duellum, si vis te periculo liberare, licite illud acceptare poteris ad evitandum mortem, infamiam, aut bonorum iacturam, si non datur alia via evadendi. Pro hac doctrina citant Molinam, & alios, qui, teste ipso Dominico Viva, docuerunt sequentem propositionem damnatam ab Alexandro VII. Licet interficere accusatorem, falsos testes, ac etiam iudicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest inveniri damnatum vitare: qua doctrina finitima est antecedenti propositioni.

XI. Non minus falsa, & erronea est sequens propositio, quam docet P. Paulus Layman Lib. III. tract. 111. par. 111. cap. 111. Si Vir equestris in aula regia officio, dignitate, Ducis, aut Principis favore, ob ignaviae suspitionem excedere debeat, nisi identidem provocanti liceat: non audeo condemnare eum qui mercede defensionis gratia parerit.

Idemque sciendum, si ad pugnam laetis, cessans alterant, crebra convicia, & contumelias adiciat: a qua ille molestia, & subeundo dedecore alter liberare se non possit, nisi armis congreduat. Nam si ob defensionem bonorum hominem mutilare, vel occidere fas est; multo magis, si sit necesse sit, ad defendendum bonorum, vel averterendam contumeliam; quod quidem honor plus valet quam fortuna bona, & iniuria personae maior est quam fortunarum damnum.

XII. Exeundi sunt Auctores isti, quod ante propositiones a summis Pontificibus damnatas scripserint, & quod, dum haec scribebant, mente illis fortasse excederet evangelica doctrina: *Orate pro persecuentibus, & calumniatibus vos*. Quamquam forte respondent se le ore pro illis ipsis quoque occidit. Nimium autem fallax est, & purius paralogismus, quo ex bonorum defensione laudati Auctores occisionem inferunt licitam calumniatoris. Nam fures reipia divitias auferunt; secus calumniator honorem, qui ex operum honestate affurgit, quique unice curandus est. Honor vero in mundi fallaci opinione situs, sperandus est, ut lex evangelica levetur. Verum de hoc fusius loqui loco.

XIII. Causa iusta acceptandi duellum est defensio Reipublicae, & boni communis, legitima auctoritate interposita, puta ad faciendum bellum inter hostes. Qua Evidenter ratio-

ratione bellum licitum esse potest inter duos exercitus; eadem ratione, immo potiori, restringi poterit ad duos, aut quatuor, ut istorum pugna bellum finem habeat. Sic enim plurima praevenerunt mala. Et haec est communis sententia.

XIV. Quae IV. Quae parva constituta sunt in provocantes, & acceptantes duellum? Resp. Concilium Tridentinum sess. xxv. cap. xix. excommunicationis poenam inurit Regibus, Imperatoribus, Ducibus, Principibus, Marchionibus, aliique dominis, qui locum ad duellum committendum inter Christianos concesserint; illosque privat iurisdictione, & dominio civitatis, castri, aut loci, in quo, vel apud quem duellum fieri permiserint. Qui vero pugnam commiserint, & qui eorum patrum vocantur, excommunicationis, ac omnium bonorum suorum proscriptio, ac perpetuae infamiae poenam incurrant, & ut homicidae iuxta sacros canones puniri debent; atque, si in ipso conflictu decesserint, perpetuo ecclesiastica careant sepultura. Illi etiam qui consilium in causa duelli tam in iure, quam in facto dederint, aut alia ratione ad quemquam iusserint, aut spectatores fuerint, excommunicationis, ac perpetuae maledictionis vinculo subiciuntur. Pius IV. in *Motu proprio* edito anno 1560. eandem excommunicationem indixit, eamque extendit ad duellum privatum, sicut & Gregorius XIII. Clemens vero VIII. anno 1592. praefatam excommunicationem Sedi Apostolicae reservavit, decrevitque incurrere a provocantibus, etiam pugna non secuta. Et anno 1602. Regularibus quoque facultatem ademit absolventi ab hac censura intra Italiam, & extra urbem, sicut ab aliis calibus.

XV. Recentissimas poenas, scilicet infamiam, bonorum proscriptioem, loci in quo duellum peragitur, amissionem non incurrit Principes, Domini, ceterique, nisi post sententiam declaratoriam, ut communitur Theologi docent. Excommunicatione vero Papae reservata, cum sit lae sententia, ipso facto incurritur ante quamcumque iudicis sententiam.

XVI. Ad sepulcrum ecclesiasticum quod attinet, non una est Theologorum sententia. Omnium consensu certum est, duellantes qui in ipso certamine occumbunt, sepultura ecclesiastica privandos esse, tamen poenitentiae dederint signa. Ratio evidens est, quia Tridentina Synodus, & pontificia diplomata absolute constituntur, morientes in duello plectendos esse sepultura ecclesiasticae privatione, nulla adiecta conditione poenitentiae, vel im-

Cont. Theol. Tom. II.

poenitentiae. Et Romanum Ritale in *Rubrica de exeg. hac* decernit: *Negatur ecclesiastica sepultura morientibus in duello, etiam ante obitum dederint poenitentiae signa.*

XVII. Quamquam haec composita sint, & laevanta, nihilominus P. Thomas Tamburinus Lib. 71. cap. 1. §. 3. num. 13. contendit decedentem in loco conflictus, si sacramentaliter confessus fuerit, non esse sacra sepultura privandum: quia, inquit, licet materialiter in loco certaminis moriatur, tamen cum tempus aliquod fluxerit a conflictu ad confessionem, non dicitur in loco conflictus mori. Ad auctoritatem Ritualis Romani iussu Pauli V. editi, respondet, quid amplius esse confessionem sacramentalem quam signa exhibere poenitentiae. Constantinus Roncaglia hanc referens opinionem sua probabilitate non carere docet, atque adeo in praxi tutam. Verum haec omnia committuntur nam, nullo quoque probabilitatis robore fulta. Nam Tridentinum decretum, & pontificiae constitutiones eo potissimum spectant ut duella de medio tollant poenarum ferre, & exare ipsio praecipio legum sine, & veribus absolute prolati nullaque conditione restrictis, omnibus plane non excutientibus patet, eiusmodi morientibus ecclesiasticam sepulcrum denegandum esse. Quod quidem laudatum Ritale conceptis verbis a laeva sepultura accipit ipsomet qui poenitentiae argumenta exhibent. Sed inquit id intelligendum esse, ut scribit Roncaglia, de signis poenitentiae datis in ipso conflictu, vel physice immediate post conflictum. Si vero fluxerint quatuor, aut quinque momenta temporis a pugna; tunc ne signa non dantur in loco conflictus? Hinc collige, quam effica sit vel unicus probabilitatis vapor ad offundendam caliginem vel acutioribus oculis. Nimium futilia haec sunt, quae eo unice spectant, ut sacros eludant Canones, legesque ecclesiasticas.

XVIII. Quae V. Qui valeant ab excommunicatione ob duellum contracta absolvere? Resp. Si duellum notorium sit, & ad forum contentiosum delatum, solus Pontifex vel per se vel per alium, qui facultatem concesserit, valet ab hac censura absolvere, quia est Sedi Apostolicae reservata. Si duellum sit occultum, & ad forum contentiosum non deductum, Episcopus iure ordinario absolvere potest. Quoniam hac facultate revocata minime est a Clemente VIII. cum in eius *Motu proprio* non exprimitur privilegium a Concilio Episcopis concessum. Quae sententia communior est.